

วิธีทดสอบเบื้องต้นสำหรับธาตุอาหารพืชในปุ๋ยเคมี

ทวีลักษณ์ อินองอาจ
ยุภา รุ่งเวชวุฒิวิทยา

ปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยที่ใช้กันมากในพื้นที่ทำการเกษตรของประเทศไทย ทั้งในไร่ สวนและนา ปุ๋ยเคมีเหล่านี้ มีทั้งปุ๋ยที่นำเข้ามาจากต่างประเทศและผลิตขึ้นเองในประเทศ โดยการนำเอาวัตถุดิบมาผสมกับวัตถุดิบที่มีในประเทศ

ปุ๋ยเคมี หมายถึง ปุ๋ยที่ได้จากสารอนินทรีย์หรืออินทรีย์สังเคราะห์

ธาตุอาหาร หมายถึง ธาตุที่มีอยู่ในปุ๋ยและสามารถเป็นอาหารแก่พืชได้

ธาตุอาหารหลัก หมายถึง ธาตุอาหารไนโตรเจน ฟอสฟอรัสและโพแทสเซียม

ธาตุอาหารรอง หมายถึง ธาตุอาหารแมกนีเซียม แคลเซียมและกำมะถัน

ธาตุอาหารเสริม หมายถึง ธาตุอาหารเหล็ก แมงกานีส ทองแดง สังกะสี โบรอน โมลิบดินัมและคลอรีน

การทดสอบเบื้องต้นทางห้องปฏิบัติการเคมีเพื่อการวิเคราะห์คุณภาพปุ๋ยทำได้โดยการตรวจสอบปฏิกิริยาเคมีของธาตุต่างๆ กับสารเคมีที่เตรียมขึ้น เพื่อแสดงว่าปุ๋ยตัวอย่างนั้นๆ มีธาตุหรือสารประกอบตามระบุหรือไม่ แต่ไม่สามารถบ่งบอกปริมาณที่มีอยู่ได้ หากต้องการทราบปริมาณจะต้องมีการวิเคราะห์หาปริมาณต่อไป ขั้นตอนในการทดสอบเบื้องต้นมีดังนี้

1. การเตรียมสารเคมีที่ใช้

น้ำที่ใช้ในการเตรียมควรใช้น้ำกลั่น

1. โซเดียมไฮดรอกไซด์ (sodium hydroxide) 40%
ชั่งโซเดียมไฮดรอกไซด์ (NaOH) ชนิดเม็ดหรือแผ่น 40 กรัม ใส่ในภาชนะพลาสติก ละลายด้วยน้ำจนได้สารละลายประมาณ 100 มิลลิลิตร (ควรเตรียมในตู้ดูดควัน)

2. เฟอร์รัสซัลเฟต (ferrous sulphate) 5%
ชั่งเฟอร์รัสซัลเฟต ($\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$) 1 กรัมใส่ในภาชนะ เติมน้ำ 20 มิลลิลิตร คนให้ละลาย สารละลายนี้ต้องเตรียมใหม่ๆ ก่อนการใช้

3. สารละลายไบยูเรต (biuret reagent)
ละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ 3 กรัมและ

โพแทสเซียมโซเดียมทาร์เตรต 4 กรัมในภาชนะด้วยน้ำ เติมหอรัปเปอร์ซัลเฟตลงไป 1 กรัม คนให้เข้ากัน เติมน้ำให้ได้ปริมาตร 100 มิลลิลิตร

4. ซิลเวอร์ไนเตรต (silver nitrate)

ชั่งซิลเวอร์ไนเตรต 1 กรัม ละลายด้วยน้ำ 100 มิลลิลิตร เก็บไว้ในขวดสีชาหรือขวดที่หุ้มด้วยกระดาษคาร์บอน (carbon paper)

5. สารละลายโคบอลท์ทีไนไตรด์ (cobaltinitrite reagent)

ละลายโคบอลท์ไนเตรต 5 กรัมในน้ำ 50 มิลลิลิตร เติมหอรัปเปอร์ซัลเฟต 25 กรัมและกลาซีลแอซิดิกแอซิด 2.5 มิลลิลิตรลงไป คนให้เข้ากัน แล้วเติมน้ำจนได้สารละลาย 100 มิลลิลิตร

6. ฟอร์มัลดีไฮด์ + เมททิลเรด (formaldehyde + methylred)

ใช้ฟอร์มัลดีไฮด์ 37-40% 100 มิลลิลิตร กับเมททิลเรดอินดิเคเตอร์ 1 มิลลิลิตร คนให้เข้ากัน

7. โซเดียมไฮดรอกไซด์ IN (sodium hydroxide IN)
ใช้โซเดียมไฮดรอกไซด์ 40% (จาก 1) 1 มิลลิลิตร เติมน้ำเป็น 10 มิลลิลิตร

8. สารละลายแบเรียมคลอไรด์ (barium chloride reagent)

ละลายแบเรียมคลอไรด์ 2 กรัม ด้วยน้ำ 100 มิลลิลิตร

9. โพแทสเซียมเฟอร์โรไซยาไนด์ (potassium ferrocyanide)

ละลายโพแทสเซียมเฟอร์โรไซยาไนด์ 5 กรัม ในน้ำ 100 มิลลิลิตร

10. น้ำปูนใส (lime water)
ใช้แคลเซียมออกไซด์ (CaO) ละลายในน้ำ 10 มิลลิลิตร

11. สารละลายซิตรีกโมลิบดิกแอซิด (citric-molybdic acid reagent)

11.1 ละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ 12 กรัมในน้ำ 400 มิลลิลิตร ตั้งไฟให้ร้อน เติมน้ำ 100% โมลิบดิก-แอนไฮไดรด์ (MoO_3) 54 กรัม พร้อมกับคนให้ละลายทิ้งให้เย็น

11.2 ละลายกรดเกลือ 140 มิลลิลิตรในน้ำ 200 มิลลิลิตร เติมซิงค์ไตรอะไซด์ 60 กรัม คนให้ละลาย ทิ้งให้เย็น

ค่อยๆ เท 11.1 ลงใน 11.2 คนให้เข้ากัน ทิ้งให้เย็น กรอง เติมน้ำให้ได้ปริมาตร 1 ลิตร เก็บในภาชนะพลาสติก ทึบแสง (polyethylene bottle) หรือในที่มืด ห้ามถูกแสง

12. สารละลายควินโนลีน (quinoline solution)

ละลายกรดเกลือ 60 มิลลิลิตรในน้ำ 300 มิลลิลิตร เติมซินเทติกควินโนลีน (synthetic quinoline) 50 มิลลิลิตร คนให้เข้ากัน เติมน้ำให้เป็น 1 ลิตร กรอง เก็บไว้ในภาชนะ พลาสติกทึบแสง (polyethylene bottle)

13. สารละลายเฟอร์ริกคลอไรด์แอมโมเนียมแอซิเทรต ละลายเฟอร์ริกคลอไรด์ 7 กรัมด้วยน้ำ 50 มิลลิลิตร ในภาชนะ เติมแอมโมเนียมแอซิเทรต 12 กรัม เติมน้ำจน ได้สารละลายประมาณ 100 มิลลิลิตร

14. กรดหรือแอมโมเนียมไฮดรอกไซด์เจือจาง ละลายกรดหรือแอมโมเนียมไฮดรอกไซด์เข้มข้น 3 มิลลิลิตร ในน้ำ 7 มิลลิลิตร เตรียมแล้วควรใช้ทันที

15. เนสเลอร์ รีเอเจนต์ (Nessler's reagent)

ละลายโพแทสเซียมไอโอดาต์ 10 กรัมในน้ำที่ ปราศจากแอมโมเนีย 10 มิลลิลิตร กวนจนละลายหมด ค่อยๆ เติมสารละลายอิ่มตัวของเมอร์คิวรี (II) คลอไรด์ (60 กรัมต่อน้ำกลั่น 1000 มิลลิลิตร) ทีละน้อย พร้อมทั้ง เขย่า (กวน) ด้วย จนกระทั่งได้ตะกอนสีส้มของเมอร์คิวรี (II) คลอไรด์ หลังจากนั้นเติมสารละลายโซเดียมไฮ-ดรอกไซด์เจือจาง (9โมลาร์) 80 มิลลิลิตร ทำให้ได้ ปริมาตร 200 มิลลิลิตร ตั้งทิ้งไว้ค้างคืน กรอง และเก็บ สารละลายไว้ในขวดสีน้ำตาล

16. เมทิลเรดอินดิเคเตอร์ (methyl red indicator) ละลายเมทิลเรดอินดิเคเตอร์ 1 กรัมในแอลกอฮอล์ 200 มิลลิลิตร

17. สารละลายอิมตัวแอมโมเนียมออกซาลेट $(\text{NH}_4)_2\text{C}_2\text{O}_4$

เติมแอมโมเนียมออกซาลेटในน้ำ 100 มิลลิลิตร จนกระทั่งแอมโมเนียมออกซาลेटไม่ละลายอีก

18. โบรโมไทมอลบลูอินดิเคเตอร์ (bromothymol blue indicator)

ละลายโบรโมไทมอลบลู 0.1 กรัม ใน 0.1 นอร์-มอลโซเดียมไฮดรอกไซด์ 1.6 มิลลิลิตร เติมน้ำจนกระทั่ง ได้ปริมาตร 25 มิลลิลิตร

19. สารละลายไดแอมโมเนียมไฮโดรเจนฟอสเฟต ละลายไดแอมโมเนียมไฮโดรเจนฟอสเฟต 10 กรัม ในน้ำ 100 มิลลิลิตร

2. การเตรียมตัวอย่างเพื่อทดสอบ

อาจทำได้ทั้งในลักษณะที่เป็นของแข็งและสารละลาย ตัวอย่าง หมายถึง ตัวอย่างปุ๋ยเคมีที่บดละเอียด ประมาณ 1-2 กรัม

สารละลายตัวอย่าง หมายถึง ตัวอย่าง 1-2 กรัม ละลายน้ำกลั่น 10-20 มิลลิลิตร เขย่าหรือกวนให้เข้ากัน กรอง เอาส่วนใสที่กรองได้มาใช้

3. วิธีทดสอบ

การทดสอบยูเรีย

1. ละลายตัวอย่างด้วยอะซิโตน คนสักครู่ กรองใส่ บีกเกอร์เล็กๆ นำส่วนใสที่กรองได้ไประเหยบนเครื่องอัง โอน้ำจนแห้ง ถ้ามียูเรียจะมีผลึกรูปเข็มที่ก้นภาชนะ

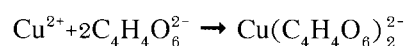
2. นำตัวอย่างใส่ในหลอดทดลอง ให้ความร้อนจน ตัวอย่างหลอม ทิ้งให้เย็น เติมน้ำกลั่น 1 มิลลิลิตร เขย่า กรอง เอาส่วนที่กรองได้มาเติมสารละลายไบยูเรต 1 มิลลิลิตร จะได้สารละลายสีม่วงหรือน้ำเงิน แสดงว่า มียูเรีย

สมการที่ 1

เอกสารแนบท้าย

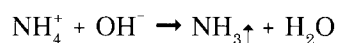
สมการที่ 2

เอกสารแนบท้าย

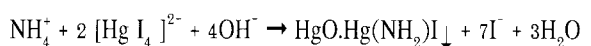

การทดสอบแอมโมเนียม (NH_4)

1. เติมโซเดียมไฮดรอกไซด์เข้มข้น (40%) ใน ตัวอย่างที่อยู่ในหลอดทดลอง ดม จะได้กลิ่นของ แอมโมเนีย เอากระดาษลิตมัสสีแดงขึ้นองที่ปากหลอด ทดลอง (อย่าให้กระดาษแตะปากหลอด) ถ้ามีแอมโมเนีย กระดาษลิตมัสจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำเงิน

2. เติมเนสเลอร์ รีเอเจนต์ (Nessler's reagent) ในสารละลายตัวอย่าง 2 มิลลิลิตรซึ่งเป็นกลาง ถ้ามี แอมโมเนียจะได้ตะกอนสีน้ำตาล

การทดสอบโพแทสเซียม (K)

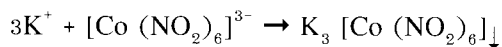
1. โพแทสเซียมไนโพแทสเซียมคลอไรด์หรือโพแทสเซียมซัลเฟต

สารละลายตัวอย่าง 1-2 มิลลิลิตรมาเติมสารละลายโคบอลท์ทีไนไตรต์ ถ้ามีโพแทสเซียมจะได้ตะกอนสีเหลือง

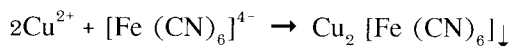
2. โพแทสเซียมในปุ๋ยเคมี

สารละลายตัวอย่าง 1-2 มิลลิลิตร เติมสารละลายฟอร์มาลดีไฮด์ 2 มิลลิลิตรในสารละลายที่กรองได้ 1 มิลลิลิตรซึ่งมีเมททิลเรด 2-3 หยด รอ 2-3 นาที ทำให้เป็นกลางด้วยโซเดียมไฮดรอกไซด์ จนได้สารละลายสีเหลือง เติมสารละลายโคบอลท์ทีไนไตรต์ จะได้ตะกอนสีเหลือง

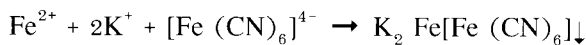
การทดสอบทองแดง (Cu)

สารละลายตัวอย่าง 5 มิลลิลิตร เติมสารละลายโพแทสเซียมเฟอร์โรไซยาไนด์ 1 มิลลิลิตร ถ้ามีทองแดงจะได้ตะกอนสีน้ำตาลแดง (Reddish brown) ซึ่งจะละลายในสารละลายแอมโมเนียมไฮดรอกไซด์ ได้สารละลายสีฟ้า

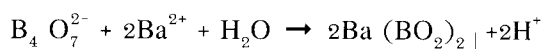
การทดสอบเหล็ก (Fe)

สารละลายตัวอย่าง 5 มิลลิลิตร เติมสารละลายโพแทสเซียมเฟอร์โรไซยาไนด์ 1 มิลลิลิตร ถ้ามีธาตุเหล็กจะได้ตะกอนสีน้ำเงิน

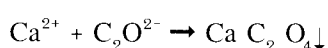
การทดสอบโบรอน (B)

สารละลายตัวอย่าง 3 มิลลิลิตร เติมสารละลายแบเรียมคลอไรด์ ถ้ามีธาตุโบรอนจะได้ตะกอนสีขาว ซึ่งจะละลายในสารละลายแบเรียมคลอไรด์ที่มากเกินไปหรือละลายในกรดเกลือเจือจาง

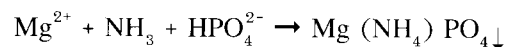
การทดสอบแคลเซียม (Ca)

ละลายตัวอย่าง 1-2 กรัมด้วยกรดไนตริก 30 มิลลิลิตรและกรดเกลือ 10 มิลลิลิตร ต้มให้ละลาย เติมน้ำ ประมาณ 100 มิลลิลิตร กรอง เอาสารละลายที่ได้ 5 มิลลิลิตรมาปรับความเป็นกรด-ด่าง จนได้สารละลายเป็นกรดอ่อน สารละลายเป็นสีชมพูอ่อน (pH ประมาณ 5) ใช้เมททิลเรดเป็นอินดิเคเตอร์และใช้แอมโมเนียมไฮดรอกไซด์หรือกรดเกลือเจือจางเป็นตัวปรับ pH ต้มให้ร้อน เติมสารละลายอิมัวแอมโมเนียมออกซาลेट ถ้ามีธาตุแคลเซียมจะเกิดตะกอนสีขาว

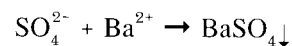
การทดสอบแมกนีเซียม (Mg)

ทำเช่นเดียวกับการทดสอบแคลเซียม กรองเอาตะกอนสีขาวของแคลเซียมออกซาลेटออก เอาสารละลายเดิมแอมโมเนียมไฮดรอกไซด์จนเป็นด่าง ใช้โบรโมไทมอลบลูเป็นอินดิเคเตอร์ เติมสารละลายไดแอมโมเนียมไฮโดรเจนฟอสเฟต 10% 3-5 มิลลิลิตร กวนสารละลายด้วยแท่งแก้ว (อาจจะต้องขูดภาชนะด้วย) ถ้ามีธาตุแมกนีเซียมจะเกิดตะกอนสีขาว

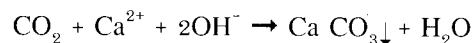
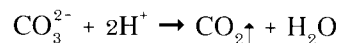
การทดสอบซัลเฟต (SO₄²⁻)

สารละลายตัวอย่าง 2 มิลลิลิตร เติมกรดเกลือเจือจาง 2 มิลลิลิตรและสารละลายแบเรียมคลอไรด์ 1 มิลลิลิตร ถ้ามีซัลเฟตจะได้ตะกอนสีขาวซึ่งไม่ละลายในกรดเกลือเจือจางและกรดไนตริกเจือจาง

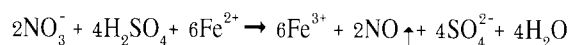
การทดสอบคาร์บอเนต (CO₃²⁻)

ใส่ตัวอย่าง 2 กรัมลงในหลอดทดลอง เติมกรดเกลือเข้มข้นลงในหลอดทดลอง ถ้ามีคาร์บอเนตจะเกิดฟองแก๊ส (effervescent) ผ่านแก๊สที่เกิดขึ้นไปในน้ำปูนใส จะเกิดของเหลวขุ่น (milky)

การทดสอบไนเตรต (NO₃⁻)

ใส่สารละลายตัวอย่าง 5 มิลลิลิตรในหลอดทดลอง เติมกรดกำมะถันเข้มข้นอย่างช้าๆ ช้าๆ หลอดทดลองทำให้เย็นโดยให้น้ำจืดกักไหลผ่านหลอดทดลอง ค่อยๆ เติมสารละลายเฟอร์รัสซัลเฟต 2 มิลลิลิตรข้างๆ หลอดทดลอง ถ้ามีไนเตรตจะเกิดวงแหวนสีน้ำตาลระหว่างชั้นของสารละลายกับกรดกำมะถัน

การทดสอบฟอสเฟต (PO₄³⁻)

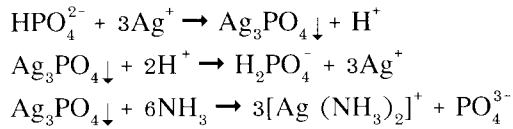
1. ฟอสเฟตในไดแอมโมเนียมฟอสเฟต

สารละลายตัวอย่าง 2 มิลลิลิตร เติมสารละลายซิลเวอร์ไนเตรต 1 มิลลิลิตร ถ้ามีฟอสเฟตจะได้ตะกอนสีเหลืองซึ่งละลายในกรดไนตริกเจือจางและแอมโมเนียมไฮดรอกไซด์เจือจาง

2. ฟอสเฟตในซิงค์เกลือรูปเปอร์ฟอสเฟต

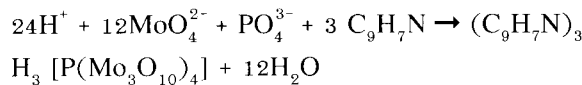
สารละลายตัวอย่าง 2 มิลลิลิตร เติม IN โซเดียมไฮดรอกไซด์ 2-3 หยด เติมสารละลายซิลเวอร์ไนเตรด 1 มิลลิลิตร ถ้ามีฟอสเฟตจะได้ตะกอนสีเหลือง เติมกรดไนตริกเจือจาง จะเกิดของเหลวขุ่น (milky solution)

3. ฟอสเฟตในปุ๋ยเคมี

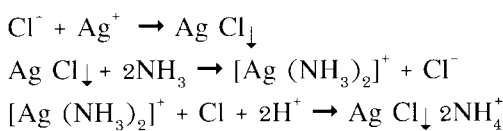
3.1 เติมสารละลายเฟอร์ริกคลอไรด์แอมโมเนียมแอซิเทต 2 มิลลิลิตรในสารละลายตัวอย่าง 2 มิลลิลิตร ถ้ามีฟอสเฟตจะได้ตะกอนสีเหลือง-ขาว จะละลายในกรดเจือจาง

3.2 สารละลายตัวอย่าง 2 มิลลิลิตร เติมกรดไนตริกเจือจางจนสารละลายเป็นกรด เติมสารละลายซิงค์โมลิบดีนัมแอซิเตด 5 มิลลิลิตร ต้มให้เดือด เติมสารละลายควินโนลีน 2 มิลลิลิตร ถ้ามีฟอสเฟตจะได้ตะกอนสีเหลือง

การทดสอบคลอไรด์ (Cl⁻)

สารละลายตัวอย่าง 5 มิลลิลิตร ทำให้เป็นกรดด้วยกรดไนตริกเจือจาง เติมสารละลายซิลเวอร์ไนเตรด 1 มิลลิลิตร ถ้ามีคลอไรด์จะได้ตะกอนสีขาวซึ่งละลายในแอมโมเนียมไฮดรอกไซด์เจือจาง และจะเกิดตะกอนสีขาวอีกเมื่อเติมกรดไนตริกเจือจาง

ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์หาปริมาณธาตุอาหารพืชในปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่จะมีวิธีวิเคราะห์สำหรับห้องปฏิบัติการอยู่แล้ว เช่น ฟอสฟอรัสจะใช้การตกตะกอนหรือใช้เครื่องมือ แต่การทดสอบเบื้องต้นจะสามารถทราบได้ว่าควรจะใช้ตัวอย่างปริมาณมากน้อยเท่าใดในการทดสอบครั้งนั้นๆ ถ้ามีฟอสเฟตมากก็จะใช้ปริมาณตัวอย่างน้อย ในทางตรงกันข้าม ถ้ามีฟอสเฟตน้อย ก็จะใช้ปริมาณตัวอย่างให้มากขึ้น

ก่อนการวิเคราะห์หาปริมาณไนโตรเจนจำเป็นต้องทดสอบเบื้องต้นก่อนว่ามีไนโตรเจนอยู่ในรูปใดบ้าง จะได้

เลือกวิธีวิเคราะห์หาปริมาณที่ถูกต้องต่อไป ในโตรเจนเป็นธาตุอาหารพืชที่สำคัญ ธาตุไนโตรเจนสามารถผลิตจากวัตถุดิบที่มีสารประกอบ 3 รูป คือ

1) แอมโมเนียมไนโตรเจน (ธาตุไนโตรเจนที่มาจากสารประกอบที่มีเกลือแอมโมเนียม เช่น แอมโมเนียมคลอไรด์ แอมโมเนียมซัลเฟต)

2) ไนเตรดไนโตรเจน (ธาตุไนโตรเจนที่มาจากสารประกอบที่มีไนเตรด เช่น แอมโมเนียมไนเตรด โพแทสเซียมไนเตรด)

3) อินทรีย์ไนโตรเจน (ธาตุไนโตรเจนที่มาจากสารประกอบที่มีอินทรีย์ไนโตรเจน เช่น ยูเรีย สารพวกอะมีน)

เมื่อทดสอบเบื้องต้นทราบว่าไนโตรเจนในรูปใด ก็เลือกวิธีวิเคราะห์หาปริมาณไนโตรเจนได้ดังนี้

ถ้าพบแอมโมเนียมอย่างเดียว จะใช้วิธี Magnesium Oxide Method

ถ้าพบแอมโมเนียมและไนเตรดจะใช้วิธี Ferrous Sulfate-Zinc-Soda Method หรือ Devarda Method

ถ้าพบแอมโมเนียมและยูเรีย จะใช้วิธี Improved Kjeldahl Method for Nitrate-Free Samples

ถ้าพบไนเตรดอย่างเดียว จะใช้วิธี Robertson Method

ถ้าพบไนเตรดและยูเรีย จะใช้วิธี Improved Kjeldahl Method for Nitrate-Containing Samples

ถ้าพบทั้ง 3 รูป จะใช้วิธี Improved Kjeldahl Method for Nitrate-Containing Samples

แคลเซียม แมกนีเซียม สังกะสี ถ้าทดสอบเบื้องต้นว่ามีมากจะเลือกวิธีการตกตะกอน แต่ถ้ามีปริมาณน้อยก็จะใช้เครื่องมืออะตอมมิกแอปซอร์ปชันสเปกโทรโฟโตมิเตอร์ (AAS) หรือไทเทรตกับอีดีทีเอ (EDTA)

จากการเลือกวิธีหาปริมาณก็ควรจะต้องเลือกให้ถูกต้อง บางครั้งถ้าใช้ตัวอย่างมากก็อาจจะไม่ได้ผลที่ถูกต้อง เพราะตัวอย่างที่ใช้มากเกินไปทำให้การเตรียมตัวอย่างไม่สมบูรณ์ การจะเลือกวิธีการใดขึ้นอยู่กับความชำนาญ การมีประสบการณ์และการศึกษาค้นคว้าของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตาม การทดสอบเบื้องต้นสำหรับธาตุอาหารพืชในปุ๋ยเคมีมีส่วนสำคัญมาก นอกจากเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงธาตุอาหารพืชที่มีอยู่ในปุ๋ยเคมีนั้นแล้ว ยังใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หาปริมาณธาตุอาหารพืช เพื่อเลือกวิธีการที่ใช้และปริมาณตัวอย่างที่จะใช้ในการวิเคราะห์อย่างถูกต้อง ทำให้ไม่เสียเวลาในการวิเคราะห์ตัวอย่างนั้นๆ อีกด้วย

บรรณานุกรม

- Halmann, M, ed. **Analytical chemistry of phosphorus compounds**. New York. Wiley, 1972. p.773-775.
- Nordmann, Joseph. **Qualitative testing and inorganic chemistry**. New York. Wiley, 1957. p.251.
- Official methods of analysis of AOAC international**. 17 th ed. Edited by William Horwitz. Chapter 2., Gaithersburg: AOAC International, 2000. p.1-44.
- Streuli, C.A. and Averell P.R., ed. **The analytical chemistry of nitrogen and its compounds**. Part 2. New York: Wiley, 1970. p.479-480.
- Suriya Sassanarakkit. **Report the 11th international training for foreign participants on fertilizer quality control**. 1996 Jan 3 - Feb 20. Faridabad, New delhi: Central Fertilizer Quality Control and Training Institute, 1996, p.101-108.
- The National Institute of Agricultural Sciences. **Official methods of analysis of fertilizers**. Tokyo : Kogusure Printing, 1982.
- Vogel, Arthur Israel. **Vogel's qualitative inorganic analysis**. 6th ed. Harlaw, Essex, : Longman Scientific Technical, 1987.
- สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. **มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม : ปุ๋ย**. มอก. 75-2527. หน้า1-2.

